

PEDAGOGŲ IR KITŲ ŠVIETIMO DARBUOTOJŲ SMURTO PATIRTYS ŠVIETIMO ĮSTAIGOSE

Agresyvus elgesys mokyklose, įvairios jo raiškos formos (pavyzdžiui, fizinis ar psichologinis smurtas, patyčios, priekabiavimas ir pan.) yra neretai pastebimas reiškinys. Tai yra ne tik pedagoginė, bet ir socialinė problema. Mokinių agresyvaus elgesio su bendramoksliais, pedagogais ir kitais švietimo darbuotojais atvejų kasmet daugėja, toks elgesys yra sunkiai kontroliuojamas. Mokyklose pedagogai ir kiti darbuotojai jaučiasi nesaugūs, pažeminti. Tai savo ruožtu veikia ir bendrą pedagogo profesijos (ne)patrauklumą.

Mokslinėje spaudoje dar XX a. devintajame dešimtmetyje pasirodė mokslinės publikacijos apie smurtą prieš pedagogus (*Kratcoski, 1985*). Intensyviau šis reiškinys pradėtas analizuoti prieš dešimtmetį (*Lokmic et al., 2013; Reddy et al., 2013; McMahon et al., 2014; Berlanda et al., 2019, ir pan.*), o kartu su COVID-19 pandemija itin išsiplėtė minėtos tematikos tyrimų laukas (*Simões et al., 2022; Bilić, 2023; Perry et al., 2023; Reddy et al., 2023; Tarablus & Yablon, 2023, ir pan.*).

Šiame trumpaestyje yra pristatomi pagrindiniai Lietuvos švietimo ir mokslo profesinės sąjungos užsakymu 2023 m. atlikto tyrimo rezultatai, apimantys šiuos pagrindinius klausimus:

Tyrimas atliktas 2023 m.
*Lietuvos švietimo ir mokslo
profesinės sąjungos* užsakymu.

Tyrimą atliko Mykolo Romerio
universiteto Žmogaus ir
visuomenės studijų fakulteto
mokslininkų grupė:
prof. dr. *Aistė Diržytė*
dr. *Marina Gušauskienė*
prof. dr. *Valdonė Indrašienė*
prof. dr. *Violeta Jegelevičienė*
prof. dr. *Odetta Merfeldaitė*
prof. dr. *Romas Prakapas*
prof. dr. *Asta Railienė*

- Kokia yra Lietuvos teisinė aplinka ir kokie yra galimi jos tobulinimo aspektai sprendžiant smurto prieš pedagogus klausimus?
- Kokios yra konkrečios pedagogų ir kitų švietimo įstaigų darbuotojų smurto, patiriamo iš ugdytinių ir jų tėvų, patirtys švietimo įstaigose?
- Kokios yra pedagogų ir kitų švietimo įstaigų darbuotojų patyčių patirtys švietimo įstaigose?
- Kaip pedagogai ir kiti švietimo įstaigų darbuotojai vertina tarpusavio santykius ir jų kokybę švietimo įstaigose, kuriose jie dirba?
- Kokie yra pagalbos, patiriant smurtą ir patyčias, šaltiniai ir galimybės?
- Koks yra Lietuvos pedagogų trauminis patyrimas patirto smurto aspektu?
- Kokia yra Lietuvos pedagogų savijauta?

Atskirai yra apibendrintai pristatomi Lietuvos pedagogų ir kitų švietimo įstaigų darbuotojų siūlymai, susiję su nagrinėjamos problemos sprendimu.

Trumpaestyje pristatomi tik apibendrinti tyrimų duomenys. Detalūs duomenys atskirais pjūviais yra pateikiami tyrimo ataskaitoje.

TYRIMO METODOLOGIJA

TYRIMO ORGANIZAVIMAS IR INSTRUMENTAS

Atlikus mokslinės literatūros, diagnostinių įrankių ir teisinės aplinkos analizę buvo kuriamas empiriniams duomenims rinkti skirtas tyrimo instrumentas. Tyrimo metu naudotas instrumentas buvo suderintas su užsakovu. Empiriniai tyrimo duomenys buvo renkami anketinės apklausos būdu (internetu).

Tyrimo instrumentas sudarytas iš 8 klausimų blokų: sociodemografiniai

klausimai; daugiamatė mokytojų viktimizacijos skalė (*Multidimensional Teacher Victimization Scale*, Yang et al., 2019); patyčių patirčių įvertinimo skalė; mokytojų santykių kokybės skalė (*Teacher Relationship Quality Scale*, Jo, 2014); pozityvios praktikos vertinimo skalė (*The Positive Practices Survey*, Cameron et al., 2011); klausimų, skirtų nustatyti smurto prevencijos ir pagalbos patyrus smurtą šaltinius, blokas; tarptautinis traumos klausimynas (Kazlauskas et al., 2018) ir pasitenkinimo gyvenimu skalė (*The Satisfaction with Life Scale*, Diener et al., 1985). Instrumentui validuoti

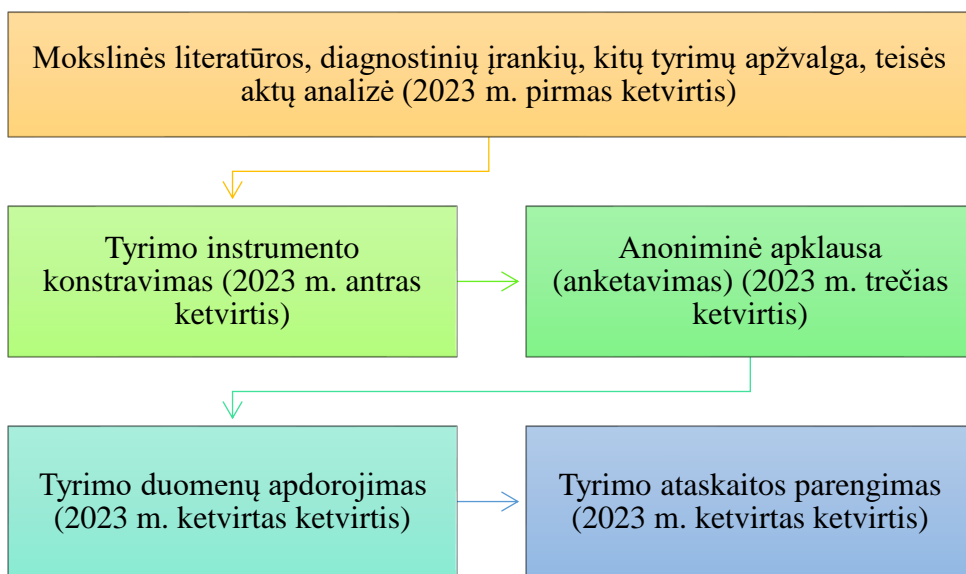
taikytas vidinio suderinamumo Cronbach'o α kriterijus (skalių suderinamumo koeficientai yra nuo 0,920 iki 0,976).

Tyrimo dalyvavo pedagogai ir švietimo darbuotojai ($n = 1146$) iš visos Lietuvos. Tyrimo dalyvavo 1059 moterys ir 85 vyrai, 2 respondentai nenurodė lyties. Tyrimo dalyvių amžiaus vidurkis yra 51 metai. Jauniausias apklausos dalyvis buvo 20 metų, o vyriausias – 72 metų.

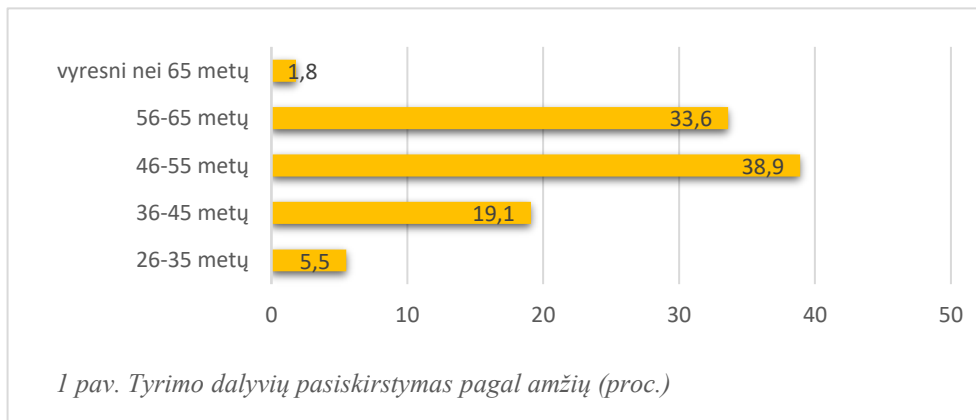
Pusė (50,7 proc.) pedagogų ir švietimo įstaigų darbuotojų yra baigę

bakaluro studijas, virš trečdalis (39,4 proc.) turi magistro laipsnį. Beveik dešimtadalis (8,2 proc.) turi aukštąjį, 1,2 proc. – vidurinį išsilavinimą, o trys tyrimo dalyviai pažymėjo, kad yra įgiję daktaro laipsnį.

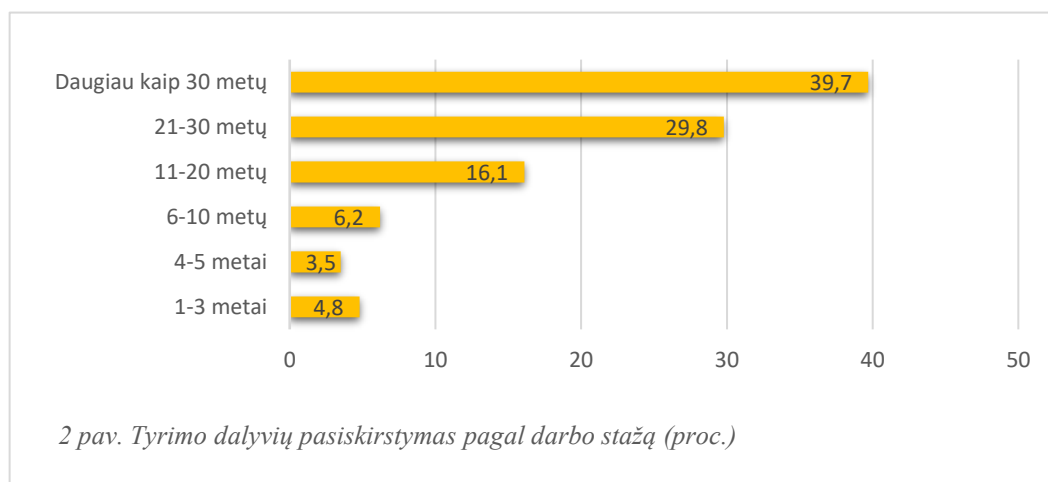
Tyrimo daugiausia dalyvavo mokomųjų dalykų mokytojai – 52,0

TYRIMO DALYVIAI

proc. Kitos pareigybės pasiskirstė taip: ikimokyklinio ugdymo mokytojai – 11,9 proc., pradinio ugdymo mokytojai – 13,1 proc., pagalbos mokiniui specialistai – 9,6 proc., administracijos darbuotojai – 5,8proc., neformalaus švietimo mokytojai – 4,1 proc., profesijos mokytojai – 2,4 proc., o 1,1 proc. tyrimo dalyvių savo pareigybės nenurodė.

Dauguma tyrimo dalyvių (44,2 proc.) nurodė, kad jie įgijo mokytojo metodinio kvalifikaciją, šiek tiek daugiau nei trečdalis (36 proc.) – vyresniojo mokytojo, 15,6 proc. – mokytojo, 2,4 proc. – mokytojo eksperto kvalifikacinę kategoriją.

Daugiausia tyrimo dalyvių (33,9 proc.) nurodė, kad dirba gimnazijoje; progimnazijoje dirba 26,3 proc., ikimokyklinio ugdymo įstaigoje – 14,3 proc., pagrindinėje mokykloje – 12,2 proc., neformalaus švietimo įstaigoje – 4,4 proc., pradinėje mokykloje – 4,3 proc., profesinio mokymo įstaigoje – 3,3 proc., neatsakė – 1,3 proc. respondentų.

Daugiau nei pusė (62,3 proc.) tyrimo dalyvių dirba mieste, apie trečdalį (26,1 proc.) – miestelyje, o dešimtadalis (10,6 proc.) – kaimo vietovėje.

Tyrimo etikos pagrindiniai principai buvo aptarti ir tyrimo instrumentas apbruotus Mykolo Romerio universiteto Mokymosi visą gyvenimą laboratorijos mokslinėje komisijoje, 2023 m. spalio mėn. 2 d., protokolo Nr. MVGLAB-2023-01. Dalyvavimas tyrime buvo savanoriškas ir anonimiškas, visi tyrimo dalyviai galėjo bet kada pasitraukti iš tyrimo.

Tyrimo ataskaitoje pateikiami tik apdoroti tyrimo duomenys (nepateikiama jokia informacija, kuri leistų identifikuoti tyrimo dalyvavusius asmenis). Tyrimo atlikimo ir duomenų apdorojimo metu buvo laikomasi teisingumo ir išankstinės nuostatos nebuvimo principų siekiant analizuoti ir interpretuoti duomenis nešališkai.

Statistinė tyrimo duomenų kiekybinė analizė buvo vykdoma statistinių duomenų apdorojimo programa IBM SPSS 23.0. Apdorojant tyrimo duomenis buvo naudojami aprašomosios ir inferencinės statistikos metodai. Atvirų klausimų analizei buvo pasirinktas tematinės analizės metodas.

PAGRINDINIAI TYRIMO ETIKOS PRINCIPAI

TYRIMO DUOMENŲ ANALIZĖ

SMURTO MOKYKLOJE TEISINIAI ASPEKTAI

Esamas teisinis reguliavimas neužtikrina pedagogų ir kitų švietimo įstaigų darbuotojų, nukentėjusių nuo mokinių ar jų tėvų smurto, pakankamo ir efektyvaus teisių gynimo, kuris didžiąja dalimi priklauso nuo pačių mokytojų emocinio ir finansinio ryžto.

Atsižvelgiant į smurto prieš pedagogus ir kitus švietimo įstaigų darbuotojus specifiką, būtina tiksliai ir aiškiai apibrėžti šio smurto sąvoką, atsisakant nukreipiančiųjų normų į įstatymus, reguliuojančius ir ginančius kitus socialinius santykius bei teisinius gėrius.

Vertinant vis didėjantį smurto prieš pedagogus ir kitus švietimo įstaigų darbuotojus mastą, formų įvairovę ir sukeltas pasekmes, tikslinga spręsti klausimą dėl smurto prieš švietimo įstaigų darbuotojus priskyrimo prie visuomeninę reikšmę turinčių veikų.

Lietuvoje esamas teisinis reguliavimas neužtikrina mokytojų teisių ir teisėtų interesų apsaugos nuo darbe patiriamo specifinio smurto. Smurtas prieš pedagogus ir kitus švietimo įstaigos darbuotojus dėl jo padaromos žalos šiandien nėra priskiriamas prie visuomeninę reikšmę turinčių veikų, todėl švietimo įstaigose dirbančiųjų teisių gynimas ir apsauga didžiąja dalimi priklauso nuo jų pačių. Akcentuotina ir tai, kad nėra sukurti mechanizmai, teikiant kompleksinę specializuotą pagalbą mokytojams, nukentėjusiems nuo mokinių ar jų tėvų smurto.

Plačiąja prasme smurtu laikomas bet koks veikimas ar neveikimas, kuriuo asmeniui daromas fizinis, psichologinis, seksualinis, ekonominis ar kitas poveikis, dėl kurio asmuo patiria fizinę, materialinę ar neturtinę žalą. Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme (1991) nustatyta, kad smurto sąvoka suprantama taip, kaip yra apibrėžta Lietuvos Respublikos apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatyme, ir yra išskiriamos trys specifinės smurto formos: patyčios, patyčios kibernetinėje erdvėje ir vaiko nepriežiūra. Minėtame teisės akte apibrėžta smurto sąvoka gali būti taikoma siaurąja prasme. O švietimo įstaigose smurtas, kurį patiria pedagogai ar kiti švietimo darbuotojai, be bendrų jo formų turi ir išskirtines apraiškas (pvz., tėvų nepagrįsti nuolatiniai reikalavimai ar priekaištai mokytojams, nepagrįstas skundų teikimas, necenzūrinių žodžių vartojimas, petardų sprogdinimas, daiktų mėtymas į kitą žmogų, kojos pakišimas, spjaudymas, riksmas pamokų metu ir pan.).

Atsižvelgiant į smurto veikimo teritoriją (švietimo įstaiga) būtina tiksliai ir aiškiai apibrėžti smurto švietimo įstaigose sąvoką. Įstatyme nepakanka įtvirtinti blanketinę teisės normą, o būtina pateikti konkrečias (unifikuotas) smurto apibrėžtis, apimant ir jo specifines apraiškas (pvz., daiktų mėtymą į kitą žmogų, triukšmo kėlimą pamokų metu, spjaudymąsi, petardų sprogdinimą, kojos pakišimą ir pan.). Be to, smurto sąvoka turi būti apibrėžta ir mokyklos lokaliuose teisės aktuose, su kuriais supažindinami ir tėvai.

Kalbant apie bendras smurto formas, reikia pastebėti, kad Lietuvos teisėje kriminalizuotos beveik visos smurto apraiškos (*Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, 2000*), tačiau nėra pateikiamas pats smurto apibrėžimas. Be to, baudžiamoji atsakomybė laikytina *ultima ratio* (kraštutine) priemone, kuri taikoma tik išimtiniais atvejais. Taigi baudžiamoji atsakomybė už smurtą (nesvarbu, kas būtų jo auka) kyla tik tuomet, kai atlikti veiksmai yra pripažįstami visuotinai pavojingais.

Kovos su smurtu prieš pedagogus ir kitus švietimo įstaigos darbuotojus teisiniai instrumentai ir formos didžiąja dalimi priklauso nuo sprendimo smurtą prieš švietimo įstaigose dirbančiuosius (ne)pripažinti visuomeninę reikšmę turinčiu reiškiniu. Tai yra, nelaikant kovos su smurtu prieš pedagogus ir kitus švietimo įstaigos darbuotojus viešuoju interesu, valstybės institucijų kišimasis į šį procesą, jo užkardinimą priklausytų nuo nukentėjusiojo valios arba nuo pasekmių sunkumo.

Lietuvos Respublikos baudžiamąjo proceso kodekse (2002) yra įvardijamos konkrečios veikos, dėl kurių gali būti pradedami ikiteisminiai tyrimai, ir kiekvienu konkrečiu atveju į teisėsaugą dėl ikiteisminio tyrimo

pradėjimo privalo kreiptis pats asmuo (pedagogas ar kitas švietimo įstaigos darbuotojas). Tačiau smurtą prieš pedagogus ir kitus švietimo įstaigos darbuotojus (įvairias jo apraiškas) laikant visuomeninę reikšmę turinčiu reiškiniu, ikiteisminis tyrimas būtų pradamas ikiteisminio tyrimo institucijos *ex officio*, paaiškėjus tokiam faktui.

Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme (1991) 23¹ straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad tais atvejais, kai smurtauja ar smurtą patiria mokytojai, kiti švietimo įstaigos darbuotojai, švietimo įstaigos vadovas apie įvykusį smurto faktą nedelsdamas, bet ne vėliau kaip kitą darbo dieną, praneša atitinkamoje savivaldybėje veikiančiai pedagoginei psichologinei tarnybai ar atitinkamam psichologinės pagalbos teikėjui, su kuriuo savivaldybės vykdomoji institucija yra sudariusi sutartį dėl psichologinės pagalbos teikimo, ir rekomenduoja smurtavusiam ar smurtą patyrusiam asmeniui kreiptis psichologinės pagalbos. Taigi, įstatymo leidėjas apsiriboja rekomendacinio pobūdžio nuostatos įtvirtinimu.

Atitinkamai, siekiant efektyvesnės mokytojų (pedagogų ar kitų švietimo darbuotojų) teisių apsaugos, siūlytina papildyti Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo (1991) 23¹ straipsnio 4 dalį įstaigos vadovo prievole, paaiškėjus smurto prieš mokytojus ar kitus švietimo darbuotojus faktui, nedelsiant kreiptis į kompetentingas institucijas.

Patiriamas smurtas dažnai paveikia asmens (smurto aukos) emocinę (psichinę) sveikatą, dėl ko pastarasis neranda savyje vidinių resursų (pvz., auka jaučia kaltę, gėdą, baimę) kreiptis ir ieškoti pagalbos. Todėl siūlytina nustatyti, kad smurtą patyrusiam pedagogui ar kitam švietimo įstaigos darbuotojui psichologinė pagalba būtų teikiama privalomai. Be to, ne visos smurto prieš pedagogus ir kitus švietimo įstaigos darbuotojus apraiškos yra kriminalizuojamos. Švietimo įstaigose dirbančiųjų teisių gynimas galimas ir civilinės teisės priemonėmis, pvz., reiškiant ieškinius dėl žalos atlyginimo, garbės ir orumo gynimo ir pan. Tokiais atvejais tikslinga nustatyti, kad smurtą patyrusiems asmenims būtų teikiama kompleksinė pagalba, apimanti ne tik psichologo, bet ir teisininko teikiamas konsultacijas.

Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo (1991) 47 straipsnio 2 dalies 10 punktas labai aiškiai nurodo, kad reikia „gerbti mokytojus ir kitus mokyklos bendruomenės narius, nepažeisti jų teisių ir teisėtų interesų“, tačiau šios pareigos nevykdymas niekaip nėra susietas su atsakomybėmis. Būtent šios pareigos nevykdymas galėtų būti sprendžiamas patikslinant Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso (2015) normas, nustatant konkrečią atsakomybę už minėtų pareigų nevykdymą.

Taip pat siūlytina stiprinti (tobulinti) bendradarbiavimą su Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba, kuri galėtų taikyti įstatymų numatytas poveikio priemones tėvams, piktnaudžiaujantiems tėvų valdžia, t. y. darantiems netinkamą įtaką vaikui savo teisės ir moralės požiūriu nepriimtiniu elgesiu (pvz., viešos nepagarbos mokytojui demonstravimas, mokytojo įžeidimas vaiko akivaizdoje ir t. t.).

Nėra sukurti mechanizmai, teikiant kompleksinę specializuotą pagalbą pedagogams ir kitiems švietimo įstaigų darbuotojams, nukentėjusiems nuo mokinių ar jų tėvų smurto.

Siūlytina papildyti Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksą, nustatant atsakomybę už pareigų, įtvirtintų Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme, nevykdymą.

Siūlytina stiprinti (tobulinti) bendradarbiavimą su Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba, kuri galėtų taikyti įstatymų numatytas poveikio priemones tėvams, piktnaudžiaujantiems tėvų valdžia.

SMURTO MOKYKLOJE PATIRTYS

Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme (1991) esantis smurto apibūdinimas labiau orientuotas į vaikus, todėl šio tyrimo metu vadovaujama tuo smurto formų išskyrimu, kuris pateikiamas moksliniuose šaltiniuose ir pagal kuriuos yra sukonstruoti bei validuoti su nagrinėjamu reiškiniu susiję tyrimų instrumentai. Žvelgiant iš mokinio, smurtaujančio prieš pedagogą ar kitą švietimo įstaigos darbuotoją, pozicijos išskiriamos šios smurto rūšys: fizinis, socialinis, verbalinis, kibernetinis, seksualinis, nuosavybės gadinimas. Kaip atskira smurto rūšis yra išskiriamas smurtas, patiriamas iš tėvų.

FIZINIS SMURTAS

„Ugdytinio smūgis į veidą jam išgyvenant stiprias emocijas“.

„Mokinys supykęs pamokos metu paleido žirkles, kai ėjau nusisukusi“.

Fizinis smurtas, patiriamas iš mokinių, suprantamas kaip mokytojo (-os) sužalojimas, naudojant pavojingus daiktus, pavyzdžiui, peiliuką; kitų mokinių kurstymas sužeisti mokytoją fiziškai; tyčinis mokytojo (-os) pastūmimas, kumštelėjimas ar užkliudymas, smogimas mokytojui (-ai) ar jo (jos) sumušimas. Tai reiškia, kad mokiniai (-ės): sužeidė naudodami (-os) pavojingus daiktus, pavyzdžiui, peiliuką (2,7 proc.); kurstė kitus (-as) sužeisti fiziškai (4,8 proc.); tyčia pastūmė, kumštelėjo arba užkliudė (19,1 proc.); smogė arba sumušė (6,7 proc.).¹

SOCIALINIS SMURTAS

„Kai atjungia naudodami telefoną projektorių ar išmaniąją lentą tau viduryje pamokos“.

Socialinis smurtas, patiriamas iš mokinių, apima kitų mokinių kurstymą mokytojo (-os) neklausyti, sakyti blogus dalykus; reputacijos griovimą platinant gandus, skleidžiant apkalbas. Tai reiškia, kad mokiniai (-ės): kurstė kitus (-as) neklausyti (44,5 proc.); kurstė kitus (-as) sakyti blogus dalykus (29,8 proc.); griovė reputaciją platindami gandus (22,8 proc.); griovė autoritetą skleisdami apkalbas (26,4 proc.).

VERBALINIS SMURTAS

„Kai mokinys atsinešė į koridorių peilį ir šaukė, kad užbadys visus mokytojus“.

Verbalinis smurtas, patiriamas iš mokinių, siejamas su pasijuokimu iš mokytojo (-os) išvaizdos, aprangos ar kitų asmeninių bruožų; pašaipomis, pravardžiovimu, grasinimu ir keiksnojimu. Tai reiškia, kad mokiniai (-ės): juokėsi iš išvaizdos, aprangos ar kitų asmeninių bruožų (27,9 proc.); šaipėsi, pravardžiavo (26,1 proc.); grasino (19,6 proc.); keikė, keiksnajo (40,1 proc.).

KIBERNETINIS SMURTAS

„Mano nuotrauką, kurią padarė slapčia, patalpino į visas įmanomas facebook (kiek pavyko rasti) aferistų – sukčių grupes su didžiausia litanija žeidžiančia mano garbę ir orumą. Paraginta kolegų, parašiau pareiškimą policijai. Jei nebūčiau turėjusi įtariamųjų, greičiausiai visai nieko nebūtų vykę – mane tikino, kad jie negali išsiaiškinti, kas ir iš kur įkėlė nuotrauką. Pareigūnai apklausė mano turėtus įtariamuosius ir mano įtarimai pasitvirtino. Sulaukiau atsiprašymo, tačiau priminiau mokiniams, kad dar turiu laiko apsispręsti dėl civilinio ieškinio. Metai buvo itin ramūs – jokių patyčių daugiau nesulaukiau. Tačiau pats faktas paveikė mane, mano šeimą ir net kolegas“.

Kibernetinis smurtas, patiriamas iš mokinių, apima įžeidžiančių mokytoją žinučių, nuotraukų ar vaizdo įrašų siuntimą mokytojui ar kitiems asmenims; mokytoją įžeidžiančių žinučių, nuotraukų ar vaizdo įrašų internete apsimentant mokytoju skelbimą; mokinių skelbiamą internete suklastotą informaciją apie mokytoją siekiant jį įžeisti. Tai reiškia, kad mokiniai (-ės): siuntė žinutes, nuotraukas ar vaizdo įrašus, kurie buvo skirti įžeisti (7,1 proc.); siuntinėjo kitiems žmonėms žinutes, nuotraukas ar vaizdo įrašus,

¹ Citatų kalba netaisyta

kurie buvo skirti įžeisti (8,4 proc.); internete apsimetė ir skelbė žinutes, nuotraukas ar vaizdo įrašus, kurie buvo skirti įžeisti (2,0 proc.); įžeidinėjo internete, klastodami (-os) informaciją (4,3 proc.).

SEKSUALINIS SMURTAS

„Mokykloje persekiojo kitos klasės mokinys, nešvankiai priekabiaudavo. Bijojau viena eiti koridoriu“.
 „Per pirmus metus seksualiai priekabiavo du mokiniai“.

Seksualinis smurtas, patiriamas iš mokinių, apima skambučius ar žinučių su seksualiai priekabiuojančio pobūdžio turiniu siuntimą mokytojui; nešvankius pasisakymus, juokelius; seksualinį priekabiuojimą; nešvankius gestus, veiksmus ar žodžius. Tai reiškia, kad mokiniai (-ės): skambinėjo ar siuntinėjo seksualiai priekabiuojančio pobūdžio žinutes (2,9 proc.); tyčia sakė nešvankius juokelius (19,1 proc.); seksualiai priekabiavo (1,7 proc.); bendraudami (-os) rodė nešvankius gestus, veiksmus ar sakė nešvankius žodžius (29,1 proc.).

NUOSAVYBĖS GADINIMAS

„Mokinys nusivalė savo taukuotus pirštus į mokytojos rūbą“.
 „Du kartus buvo nuleistos visos mašinos padangos“.

Nuosavybės gadinimas, patiriamas iš mokinių, apima mokytojo daiktų sugadinimą; asmeninių daiktų vagystę, paslėpimą bei tyčinį teplojimą. Tai reiškia, kad mokiniai (-ės): tyčia sugadino daiktus (13,7 proc.); pavogė asmeninius daiktus (10,5 proc.); tyčia paslėpė asmeninius daiktus (7,0 proc.); tyčia išteplojo asmeninius daiktus (6,4 proc.).

SMURTAS, PATIRIAMAS IŠ TĖVŲ

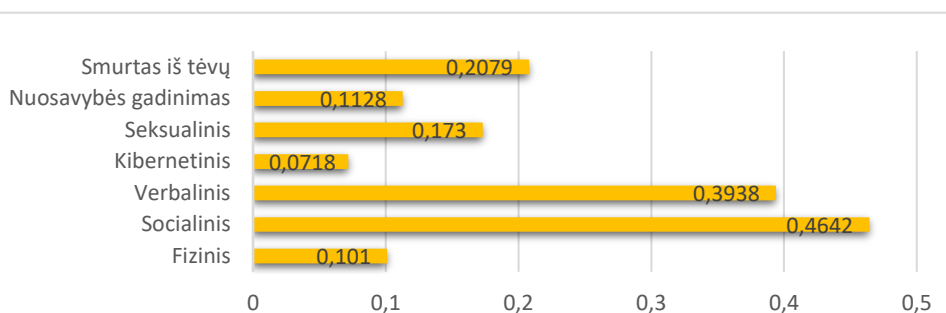
„Į pamoką atėjo agresyviai nusiteikęs mokinio tėvas ir ėmė grasinti“.

Smurtas, patiriamas iš tėvų, apima tėvų pasijuokimą iš mokytojo išvaizdos, aprangos ar kitų asmeninių bruožų; tėvų pasišaipymą, pravardžiavimą, grasinimą bei keiksnoją. Tai reiškia, kad mokinių tėvai: juokėsi iš išvaizdos, aprangos ar kitų asmeninių bruožų (12,2 proc.); šaipėsi, pravardžiavo (10,4 proc.); grasino (21,4 proc.); keikė, keiksnojo (22,3 proc.).

Labiausiai iš mokinių pedagogai ir kiti švietimo įstaigų darbuotojai patiria kitų mokinių kurstymą sužeisti fiziškai (M = 0,6), kurstymą neklausyti (M = 0,69), mokytojo keiksnoją (M = 0,57), žinučių, nuotraukų ar vaizdo įrašų siuntimą mokytojui ar kitiems asmenims siekiant įžeisti

(M = 0,10), nešvankių gestų, veiksmų rodymą ar nešvankių žodžių sakymą (M = 0,38), tyčinį mokytojo daiktų sugadinimą (M = 0,17). O iš tėvų labiausiai patiria keiksnoją (M = 0,29) ir grasinimus (M = 0,26).

Tyrimo duomenys parodė, kad ikimokyklinio ugdymo mokytojai labiau nei kitos

3 pav. Smurto formų dažniai (M)

grupės iš mokinių patiria fizinį smurtą (p = 0,001); dalykų mokytojai – socialinį (p = 0,000), verbalinį (p = 0,000), kibernetinį (p = 0,000) ir seksualinį (p = 0,000); pradinio ugdymo mokytojai – nuosavybės gadinimą iš mokinių (p = 0,009) ir smurtą iš tėvų (p = 0,041).

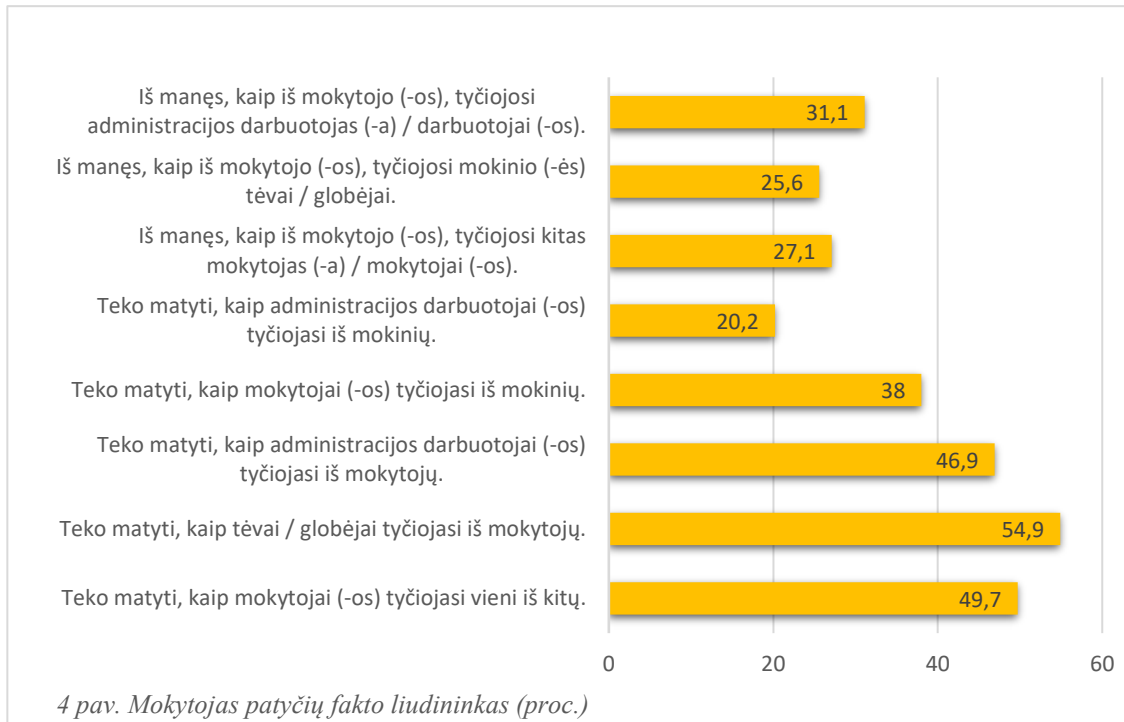
Nustatyta, kad visų tipų smurtą (išskyrus nuosavybės gadinimą, patiriamą iš mokinių) labiausiai patiria mieste dirbantys švietimo įstaigos darbuotojai.

PATYČIŲ PATIRTYS MOKYKLOJE

Tyrimo duomenys parodė, kad iš 36,8 proc. pedagogų ir kitų švietimo įstaigos darbuotojų tyčiojosi mokiniai. Tačiau neraminantis faktas yra tas, kad dar daugiau patyčių jie patiria vieni iš kitų ar administracijos darbuotojų.

Mokytojas – patyčių fakto liudininkas mokykloje.

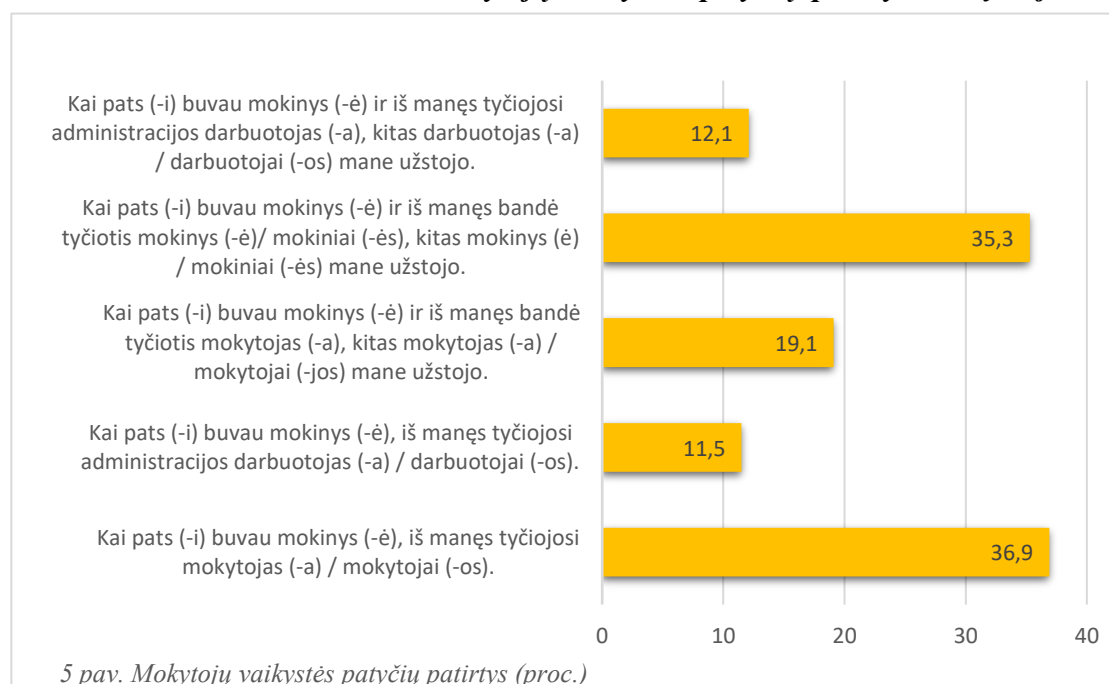
Tai reiškia, kad mokytojui (-ai) teko matyti, kaip mokytojai tyčiojasi vieni iš kitų (49,7 proc.), kaip tėvai / globėjai tyčiojasi iš mokytojų (54,9 proc.), kaip administracija tyčiojasi iš mokytojų (46,9 proc.), kaip mokytojai tyčiojasi iš mokinių (38 proc.), kaip administracija tyčiojasi iš

mokinių (20,20 proc.), ir teko patirti, kad iš asmens kaip iš mokytojo tyčiojosi kitas mokytojas / mokytojai (27,10 proc.), mokinio tėvai / globėjai (25,60 proc.) ar administracijos darbuotojai (31,10 proc.).

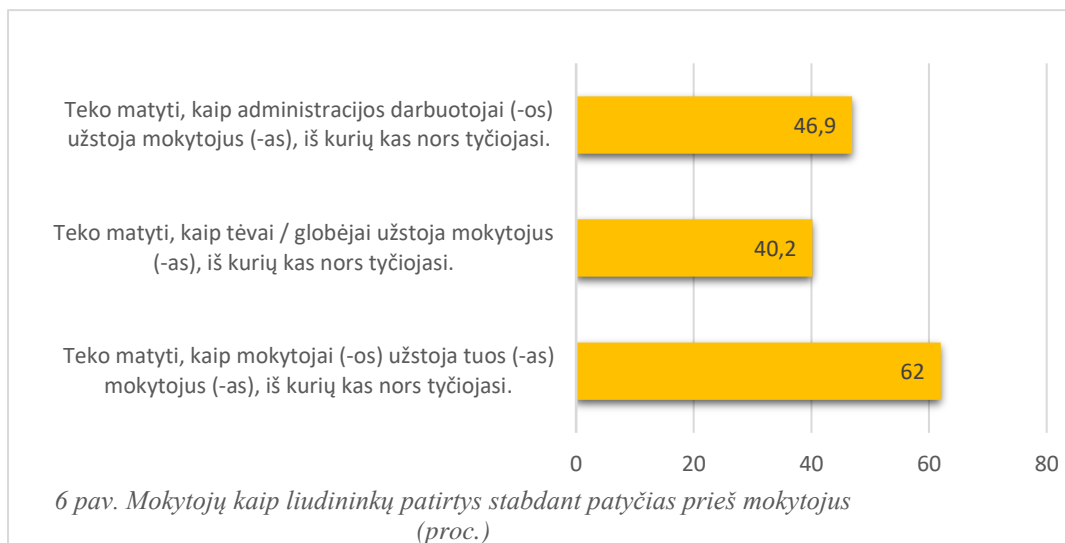
Mokytojų vaikystės patyčių patirtys mokykloje.

Tai reiškia, kad, kai mokytojas kadaise pats buvo mokinys, iš jo tyčiojosi mokytojas (36,90 proc.) ar administracijos darbuotojas (11,50 proc.), ar, kai mokytojas kadaise pats buvo mokinys, ir iš jo bandė tyčiotis mokytojas, kitas mokytojas / mokytojai jį užstojo (19,10 proc.); kai bandė

tyčiotis mokinys / mokiniai, kitas mokinys / mokiniai jį užstojo (35,30 proc.); kai tyčiojosi administracijos darbuotojas, kitas darbuotojas / darbuotojai jį užstojo (12,10 proc.).

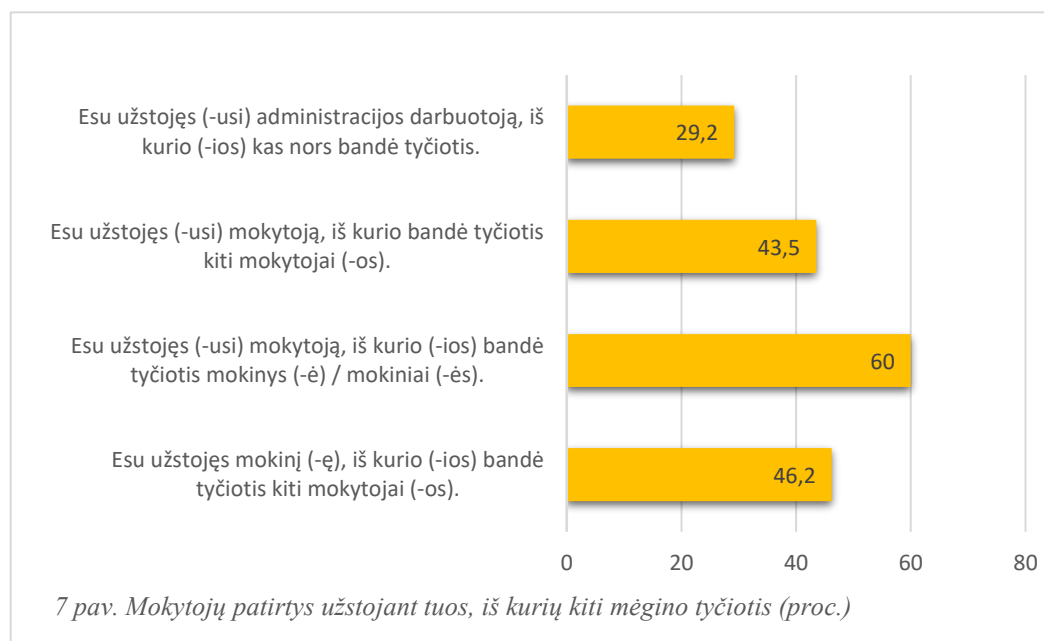
Mokytojas – liudininkas, kaip mokytojai, tėvai ar administracija užstoja mokytojus, iš kurių kas nors tyčiojasi.

Tai reiškia, kad mokytojui teko matyti, kaip mokytojai užstoja tuos mokytojus, iš kurių kas nors tyčiojasi (62 proc.); kaip tėvai / globėjai užstoja mokytojus, iš kurių kas nors tyčiojasi (40,20 proc.); kaip administracija

užstoja mokytojus, iš kurių kas nors tyčiojasi (46,90 proc.).

Mokytojas – užstojantis tuos, iš kurių kiti mėgino tyčiotis.

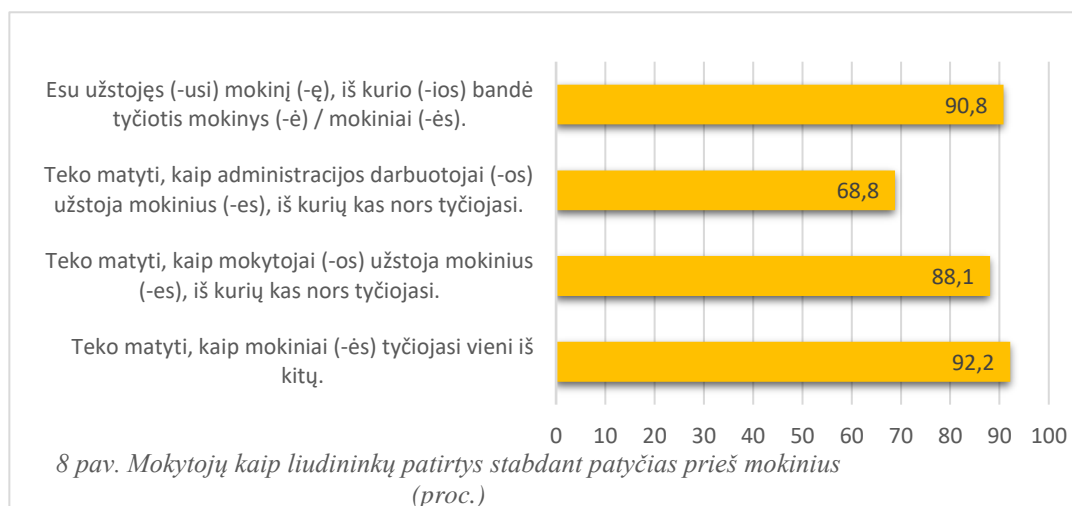

Tai reiškia, kad mokytojas yra užstojęs mokinį, iš kurio bandė tyčiotis kiti mokytojai (46,20 proc.); yra užstojęs mokytoją, iš kurio bandė tyčiotis mokinys / mokiniai (60 proc.); yra užstojęs mokytoją, iš kurio bandė tyčiotis kiti mokytojai (43,50 proc.); yra užstojęs administracijos darbuotoją, iš kurio kas nors bandė tyčiotis (29,20 proc.).

Mokytojas – liudininkas, kaip mokiniai tyčiojasi vieni iš kitų, o

mokytojai, administracija ar jis pats – mokinius užstoja.

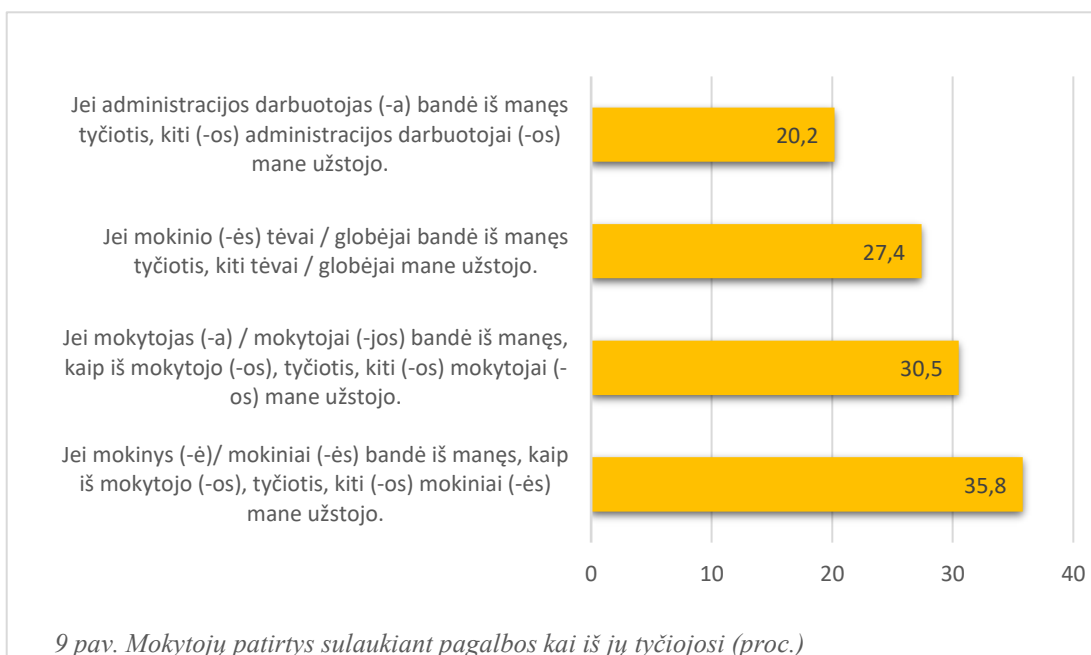
Tai reiškia, kad mokytojui teko matyti, kaip mokiniai tyčiojasi vieni iš kitų (92,20 proc.), kaip mokytojai užstoja mokinius, iš kurių kas nors tyčiojasi (88,10 proc.); kaip administracija

užstoja mokinius, iš kurių kas nors tyčiojasi (68,80 proc.), ar mokytojas pats yra užstojęs mokinį, iš kurio bandė tyčiotis mokinys / mokiniai (90,80 proc.).

Mokytojas – patyręs užstojimą, kai iš jo kas nors bandė tyčiotis.

Tai reiškia, kad, jei mokinys / mokiniai bandė iš mokytojo tyčiotis, kiti mokiniai užstojo (35,8 proc.); jei mokytojas / mokytojai bandė iš mokytojo tyčiotis, kiti mokytojai užstojo (30,5 proc.); jei mokinio tėvai / globėjai bandė tyčiotis, kiti tėvai / globėjai užstojo (27,4

proc.); jei administracijos darbuotojas bandė tyčiotis, kiti administracijos darbuotojai užstojo (20,2 proc.).

Įdomu, kad 36,8 proc. mokytojų teigia patys patyrę patyčias iš mokinių ir 25,6 proc. – iš mokinių tėvų, bet dar dažniau, nei iš mokinių tėvų, mokytojai patyrė patyčias iš kitų mokytojų – 27,1 proc., ir dar daugiau – iš mokyklos administracijos – 31,1 proc. Be to, net 49,7 proc. mokytojų teko matyti, kaip mokytojai tyčiojasi vieni iš kitų, 46,9 proc. – teko matyti, kaip administracijos darbuotojai (-os) tyčiojasi iš mokytojų, ir 38 proc. – kaip mokytojai tyčiojasi iš mokinių.

SANTYKIŲ KOKYBĖS VERTINIMAS

Analizuojant smurto švietimo įstaigose situaciją, svarbu įvertinti yra ir švietimo įstaigų darbuotojų tarpusavio santykius bei santykius su mokiniais, įstaigų vadovais ar kitomis švietimo įstaigomis. Šiuo aspektu itin svarbus tampa profesinių santykių kokybės suvokimas ir įvertinimas. Atliekant vertinimą buvo remiamasi tyrimo dalyvių dviejų mėnesių patirtimi.

1 lentelė. Santykių kokybės vertinimas (vertinimų vidurkiai; 0 – visiškai nesutinku; 4 – visiškai sutinku)

Skalė	Teiginiai	M
<i>Santykiai su mokiniais (STRE)</i>	Mokiniai (-ės) labai pasitiki manimi.	2,95
	Mokiniai (-ės) supranta, kaip jaučiuosi.	2,43
	Mokiniai (-ės) tinkamai vertina mano pastangas.	2,47
	Mokiniai (-ės) demonstruoja man tinkamą pagarbą.	2,67
	Mokiniai (-ės) mielai man padeda, kaip tik gali.	2,73
<i>Santykiai su kolegomis (CORE)</i>	Kolegos (-ės) labai pasitiki manimi.	2,69
	Kolegos (-ės) supranta, kaip jaučiuosi.	2,54
	Kolegos (-ės) tinkamai vertina mano pastangas.	2,60
	Kolegos (-ės) demonstruoja man tinkamą pagarbą.	2,77
	Kolegos (-ės) mielai padeda man, kaip tik gali.	2,75
<i>Santykiai su mokyklos vadovais (PRRE)</i>	Vadovas (-ė) labai pasitiki manimi.	2,47
	Vadovas (-ė) supranta, kaip jaučiuosi.	2,22
	Vadovas (-ė) tinkamai vertina mano pastangas.	2,34
	Vadovas (-ė) demonstruoja man tinkamą pagarbą.	2,52
	Vadovas (-ė) mielai padeda, kaip tik gali.	2,42
<i>Santykiai su savivaldybės švietimo institucijomis (EARE)</i>	Vietos (savivaldybės) švietimo institucijos labai pasitiki manimi.	2,01
	Vietos (savivaldybės) švietimo institucijos supranta, kaip jaučiuosi.	1,68
	Vietos (savivaldybės) švietimo institucijos tinkamai vertina mano pastangas.	1,86
	Vietos (savivaldybės) švietimo institucijos demonstruoja man tinkamą pagarbą.	1,98
	Vietos (savivaldybės) švietimo institucijos mielai man padeda, kaip tik gali.	1,84

Nustatyta, kad santykius su kolegomis ($p = 0,000$) ir mokiniais ($p = 0,045$), palyginti su kitomis grupėmis, geriausiai vertina didžiausią darbo stažą turintys tyrime dalyvavusieji (daugiau nei trisdešimties metų); santykius su mokiniais geriausiai vertina pradinio ugdymo mokytojai ($p = 0,000$); santykius su mokyklos vadovu bei kitomis švietimo institucijomis savivaldybėje geriausiai vertina administracijos darbuotojai ($p = 0,000$).

Santykius su kolegomis geriausiai vertina tie tyrimo dalyviai, kurių amžius nuo 56 m. ir daugiau ($p = 0,005$), o santykius su mokyklos vadovais geriausiai vertina vyresni nei 65 metų ir 26–35 metų amžiaus tyrimo dalyviai ($p = 0,001$).

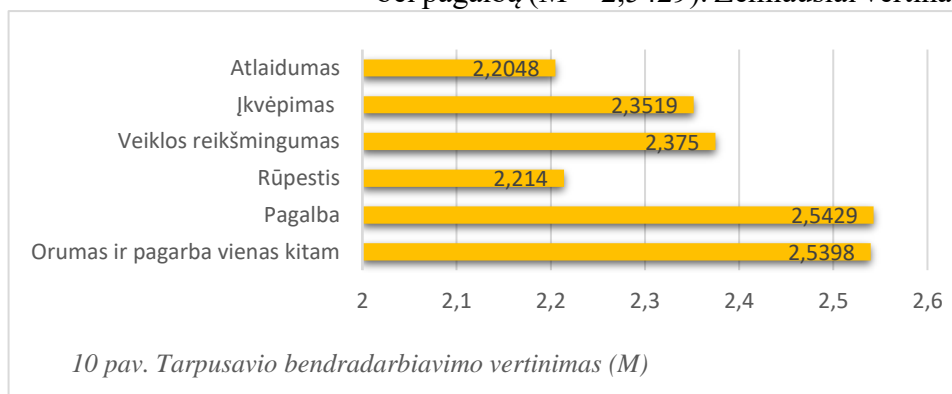
Nustatyta, kad santykius su kolegomis ($p = 0,043$), mokyklos vadovais ($p = 0,000$) ir kitomis savivaldybės švietimo įstaigomis ($p = 0,000$) geriau vertina kaime dirbantys švietimo darbuotojai.

Analizuojant duomenis pagal švietimo įstaigos tipą nustatyta, kad santykius su mokiniais geriau vertina neformaliojo švietimo įstaigose dirbantys mokytojai ($p = 0,023$), o santykius su mokyklos vadovais geriau vertina mokytojai, dirbantys pradinėje mokykloje ($p = 0,002$).

BENDRAVIMO TARPUSAVYJE VERTINIMAS

Tyrimu siekta nustatyti mokytojų patiriamas pozityvias bendravimo praktikas švietimo įstaigoje, t. y. kiek tarpusavyje bendraujant organizacijos personalui pasireiškia orumas ir pagarba vienas kitam, pagalba, rūpestis, veiklos reikšmingumas, įkvėpimas ir atlaidumas.

Nustatyta, kad mokytojai, bendraudami su savo švietimo įstaigos personalu, geriausiai vertina orumą ir pagarbą vienas kitam ($M = 2,5398$) bei pagalbą ($M = 2,5429$). Žemiausiai vertinamas atlaidumas vienas kitam ($M = 2,2048$).

Analizuojant teiginius kiekvienoje skalėje, nustatyta, kad orumo ir pagarbos vienas kitam skalėje mokytojai labiausiai sutinka su teiginiu, jog mokykloje pagarbiai elgiamasi vienas su kitu ($M = 2,75$); žemiausiai šioje skalėje

vertinamas pasitikėjimas vienas kitu ($M = 2,41$). Pagalbos skalėje aukščiausiai vertinama pagalba tiems, kurie susiduria su sunkumais ($M = 2,67$), žemiausiai – tarpusavio ryšių stiprumas ($M = 2,31$). Rūpesčio vienas kitu skalėje aukščiausiai vertinamas domėjimasis vieni kitais ($M = 2,32$), žemiausiai – galvojimas vieniems apie kitus kaip apie draugus ($M = 2,09$). Veiklos reikšmingumo skalėje didžiausia dalis apklaustųjų sutinka su teiginiu „mes diegiame naujoves atlikdami savo darbus“ ($M = 2,74$), mažiausia dalis apklaustųjų linkę pritarti teiginiui „mūsų darbas mums atrodo motyvuojantis“ ($M = 2,11$). Įkvėpimo skalėje daugiausiai atsakiusiųjų pritaria teiginiui „kai bendraujame, stengiamės pamatyti tai, kas gera kitame“ ($M = 2,52$), mažiausia dalis – „mes įkvepiame vieni kitus“ ($M = 2,52$). Atlaidumo skalėje geriausiai vertinamas atlaidumas už klaidas ($M = 2,35$), žemiausiai – „pataisome klaidas nekaltindami vieni kitų“ ($M = 1,94$).

Darbuotojai, turintys 4–5 metų darbo stažą, palyginti su kitomis grupėmis, dažniau pažymi rūpesčiu ir atlaidumu grįstą tarpusavio bendravimą jų organizacijose.

Nustatytas statistiškai reikšmingas skirtumas analizuojant tyrimo duomenis pagal respondentų pareigybes ir vietovę: visose skalėse mokyklos administracijos darbuotojų vertinimai, palyginti su kitais darbuotojais, yra aukščiausi. Analogiškai tyrimo duomenys rodo, kad kaimo vietovėse dirbančiųjų pozityvios bendravimo praktikos vertinimas visose skalėse taip pat yra aukščiausias.

Analizuojant tyrimo duomenis pagal švietimo įstaigos tipą nustatyta, kad pradinėje mokykloje dirbantys mokytojai labiau pažymi jų organizacijose vyraujančią bendravimą, grįstą orumu ir pagarbą vienas kitam ($p = 0,001$), pagalba ($p = 0,009$), atlaidumu ($p = 0,003$), jaučiamą veiklos reikšmingumą ($p = 0,000$) ir įkvėpimą ($p = 0,009$). O jaučiamą rūpestį ($p = 0,008$) labiau linkę akcentuoti mokytojai, dirbantys gimnazijose.

PAGALBOS ŠALTINIAI PATYRUS SMURTĄ

„Buvo labai sunku, kai buvo didelių elgesio sutrikimų turintis vaikas, o administracija teigė, kad mes (mokytojai) nemokame dirbti, nerandame priėjimo prie vaiko. Dabar jam skirtas mokymas namuose“.

Tyrimo metu nustatyta, kad didžioji dalis tyrime dalyvavusiųjų (81,8 proc.) žino, kur kreiptis pagalbos smurto atveju. Didžiausia dalis apklaustųjų, patyrę smurtą, kreipėsi ir sulaukė pagalbos iš šeimos narių (30,0 proc.) ir kolegų (17,8 proc.). Pažymėtina, kad 14 proc. apklaustųjų, nors ir kreipėsi pagalbos į įstaigos administraciją, jos nesulaukė.

2 lentelė. Pagalbos šaltiniai (proc.)

	<i>Kreipiausi ir sulaukiau pagalbos</i>	<i>Kreipiausi ir nesulaukiau pagalbos</i>	<i>Nesikreipiau pagalbos</i>	<i>Nenoriu atsakyti</i>
<i>Šeimos nariai</i>	30,0	1,1	13,1	6,1
<i>Kolegos</i>	17,8	8,0	17,0	6,9
<i>Įstaigos administracija</i>	11,2	14,0	16,7	7,2
<i>Profesinė sąjunga</i>	10,8	2,5	28,1	6,6
<i>Įstaigos švietimo pagalbos specialistas</i>	7,8	6,8	26,6	6,9
<i>Savivaldybės švietimo centras</i>	1,8	3,7	34,8	6,6
<i>Pedagoginė psichologinė tarnyba</i>	3,1	1,2	36,0	6,9
<i>Policija</i>	4,5	1,4	35,4	6,5
<i>Psichologas</i>	9,0	3	29,1	6,6
<i>Šeimos gydytojas</i>	10,4	0,9	29,8	6,7

Tyrimo metu siekta išsiaiškinti, ar švietimo įstaigoje, kurioje apklaustieji dirba, smurto ir patyčių prieš mokytojus atvejai bei priemonės, kurių buvo imtasi, yra viešinami mokyklos bendruomenėje. Nustatyta, kad šiek tiek daugiau nei penktadalio apklaustųjų teigimu (21,2 proc.), tokie atvejai buvo viešinami, tačiau net du penktadaliai (40,7 proc.) mokytojų nurodė, kad tokie atvejai nebuvo viešinami.

Švietimo įstaigose sprendžiant smurto ir patyčių prieš mokytojus problemas yra parengti vidaus teisės aktai, tvarkų aprašai. Apie tokių dokumentų egzistavimą žino kiek mažiau nei pusė (48,8 proc.) švietimo įstaigose dirbančių respondentų.

„Mane labai paveikė, kai kalbėsi su tėvais apie jų vaiko sunkumus, priežastis kaip juos įveikti, palengvinti ugdymąsi, o tėvai atsuka nugarą ir prasideda puolimas. Tada tampa blogu mokytoju jų akyse, grasinimai per žinutes, skundai direktorei, kai vaikui nori tik gero. Apmaudu ir skaudu, kai vadovas nesugeba pastovėti ir palaikyti tavęs kaip pedagogo. Vadovui rūpi tik tėvai, jų nuomonė, o mokytojas paliekamas vienas“.

„Dabartinėje mokykloje mane filmavo per karantiną daugybę kartų ir tik vieną kartą tą užfiksavau. Parašius pastabą mokiniui už jo atliktą veiksmą, gavau puolimą iš mokinio, iš mokinio mamos, iš kuruojančios pavaduotojos, kad neteisingai pasielgiau, kad pastabą parašiau. Vėliau po paslaptingo posėdžio, kuriame nebuvau pakviesta, manęs pavaduotoja klausė ar nesikreipsiu į policiją (su nuteikinėjimu, kad neverta, nes mokinys nesuprato ką padarė). Nesikreipiau ir supratau, kad ir toliau ieškosiu kur kitur dirbti. Šiuo metu labiau apsvarstau galimybę persikvalifikuoti ir išeiti iš švietimo“.

TYRIMO DALYVIŲ TRAUMINIS PATYRIMAS

Didesnė pusė apklaustųjų (51,7 proc.) nenurodė, kada išgyveno trauminį patyrimą. 22,6 proc. apklaustųjų trauminį patyrimą turėjo per paskutiniuosius metus (15,3 proc. nurodė, kad trauminį įvykį patyrė mažiau nei prieš 6 mėnesius, 7,3 proc. – prieš 6–12 mėnesių), 12,7 proc. tai patyrė prieš 1–5 metus. Likusi dalis (13 proc.) – prieš 5 ir daugiau metų.

Apklaustos metu apie trauminį patyrimą pasisakė 428 tyrimo dalyviai (dalis jų įvardijo ne po vieną patyrimą). 12 – nenori prisiminti / viešinti / nori pamiršti / nemato prasmės rašyti. Išskirti trauminiai patyrimai susiję su smurtu, patirtu iš mokinių (n = 176), jų tėvų (n = 92), vadovų (n = 140) ir kolegų (n = 48).

Visus trauminius įvykius galima suskirstyti į kelias temas: patiriamas smurtas iš mokinių (fizinis smurtas, verbalinis smurtas, vaikų tarpusavio smurto atvejai, socialinis smurtas, nuosavybės gadinimas ir kibernetinis smurtas), patiriamas smurtas iš tėvų ir patiriamas smurtas iš vadovų ir kolegų.

PATIRIAMAS FIZINIS SMURTAS IŠ MOKINIŲ

Tyrimo dalyviai (n = 94) trauminius įvykius ugdymo institucijoje įvardijo kaip iš vaikų patiriamą ar patirtą fizinį smurtą. Remiantis tyrimo duomenimis, fizinį smurtą pedagogai pažymi patyrę iš specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių vaikų (n = 58) arba dėl kilusios įtampos ar konflikto su mokiniu (n = 36).

„Priešmokyklinukas turintis elgesio sutrikimą, agresyvus. <...> Visus metus trukdė ugdymo procesui, nuolat skriaudė grupės vaikus, mušė, spardė grupės mokytoją, padėjėją. Buvome nuolat spardomos, kumščiuojamos, galų gale spirdamas išnarino mokytojai pirštą“.

„Vienas specialiųjų poreikių mokinys išmušė kitam 5 nuolatinius dantis“.

„Emocinių sutrikimų turintis mokinys smūgiuoja kitam mokiniui į veidą iki kraujo, kol šiam nusvyra galva. Sustabdyti įsiutusio, 100 kg sveriančio vaiko, ne moters jėgoms!!! Keisto atsitiktinumo dėka, vaikui nieko rimtai nesužalojo, po savaitės grįžo į ugdymo procesą“.

Tyrimo duomenys atskleidė, kad pedagogai, susidūrę su specialiųjų ugdymosi poreikių turinčio vaiko agresyviu elgesiu, patirdami fizinį smurtą patys arba matydami, kad jį patiria kiti vaikai ar darbuotojai, jaučiasi nesaugūs ir nesulaukia pagalbos iš įstaigos administracijos.

Pedagogai, susidūrę su specialiųjų ugdymosi poreikių turinčio vaiko agresyviu elgesiu, patirdami fizinį smurtą patys arba matydami, kad jį patiria kiti vaikai ar darbuotojai, jaučiasi nesaugūs ir nesulaukia pagalbos iš įstaigos administracijos.

„Kai mokinys turėjo sunkių spec. poreikių, o šalia, 2 metus, nebuvo jokios padėjėjos. Administracija tuo metu kalbėjo, kad nemoku dirbti.... Kol ugdytinis nesužalojo kito vaiko.... Ir tik sužaloto vaiko kreipimasis į administraciją, ledai pajudėjo“.

„Didžiausią šoką patyriau, kai elgesio problemų turintis mokinys spardydamas suolus, mėtydamas knygas po klasę arba rėkdavo 2 valandas koridoriuje. Niekas iš administracijos neateidavo į pagalbą. Mokyklos direktorius ateidavo kai viskas nurimdavo, o socialinė pedagogė turi tik 0,5 etato“.

Ne visada pedagogai sulaukia pagalbos ir noro bendradarbiauti ugdymo procese iš specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių vaikų tėvų.

„<..> specialistai nesugebėjo įpareigoti tėvų tinkamai pasirūpinti vaiku, net šiek tiek nuolaidžiavo, nes tėvai užimantys pareigas tam tikrose tarnybose, susirinkimų metu grasino ir darbuotojams“.

„Mane užpuolė ir sužalojo autizmo sindromą turintis mokinys, padėjėjas jo nenulaukė. Vaiko dokumentuose apie tai, kad jis gali pulti įrašyta nebuvo, nes mama žymi, visi jos bijo. Kiti sužaloti mokytojai taip pat kreiptis pagalbos neišdrįso, nes visi bijo mamytės“.

„Kai tėvai liepė išeiti iš darbo <.> auklėjo išsikvietę pas direktorę ir tik dėl to, kad nepripažino, kad jų sūnus turėjo psichologinių problemų ir dėl jų kaltino mane“.

Pedagogai ne tik nesulaukia pagalbos, susidūrę su fizinio smurto atvejais, bet ir yra kaltinami negebėjimu įvertinti situacijos ir valdyti ugdymo proceso.

„Kai mokinys man trenkė, spyrė į pilvą iš administracijos, psichologo ir socialinės pedagogės nesulaukiau jokios pagalbos. O buvau pati apkaltinta, kad neįvertinau situacijos, nes mokinys buvo supykęs ir išsiliejo ant manęs“.

„Mokinys, kurį tirti PPT tarnyboje tėvai atsisakė, o vėliau PPT gydytoja išvadose nurodė, jog kalti mokytojai, nes neranda su vaiku kontakto“.

„Kai vaikui su spec. poreikiais kyla tarkim agresijos priepuolis, o tu esi vienas ir turi padėti nusiraminti ne tik tam vaikui, bet turi suvaldyti situaciją visoje grupėje, tai tikrai yra žiauri atsakomybė! Tuomet nesaugu ne tik visiems vaikams (tam vaikui), bet ir pedagogui“.

Fizinį smurtą tyrimo dalyviai patiria ir dėl kilusios įtampos ar konflikto su mokiniu. Konfliktai su mokiniais vyksta tiek pamokų metu:

„Vakar, pamokoje buvo sumuštas mokytojas, vien todėl kad paėmė mokinio telefoną“.

„Konfliktas su mokiniu pamokoje ir grumtynės su juo. Galų gale besigrumdama pargriūnu prieš klasę mokinių akivaizdoje“.

„Mačiau, kaip trečiokas trenkė mokytojai per ranką ...piktai ir stipriai. Mokytoja norėjo išvaryti vaikus iš kabineto, kuriame jie gadino kopijavimo aparatą“.

tiek per pertraukas:

„Kai laukiausi, paskutinį savo darbo mėnesį budėjau koridoriuje per pertrauką, man sudrausminus mokinį, kuris pažeidinėjo mokyklos taisyklės, jis įsibėgėjo ir tyčia bėgdamas į mane dviem rankom stūmė mane suduodamas per pilvą“.

„Budėjimo metu smeigė su adatėle į petį. Buvo pasakyta, mokinio mama užima aukštas pareigas. Ir nesvarbu buvo, kad laukiausi kūdikio“.

„Pertraukos metu mokinys, kurio pati net nemokiau, tyčia pastūmė mane iš nugaros lipant laiptais žemyn“.

Tyrimo duomenys atskleidė, kad smurtaudami prieš pedagogus vaikai sviedžia įvairius daiktus: „Metė į mane batą“, „Išsigandau, kai auklėtinis metė į mane stalą“, arba puola mokytojus: „Aštriu daiktu užpuolė mokinys pamokos metu“, „Mokinys puolė su kėde“.

PATIRIAMAS VERBALINIS SMURTAS IŠ MOKINIŲ

Pedagogų iš mokinių patiriamas verbalinis smurtas (n = 57) neretai yra palydimas nepagarbiu elgesiu ir veiksmais. Mokiniai kreipiasi į pedagogus necenzūriniais žodžiais.

„Mokinys tingi, nenori dirbti, drąsiai siunčia „Nach...“, kitaip iškolioja ir demonstruoja – „O ką tu man padarysi?“.

„Labiausiai paveikia, kai mokinys rodo nepagarbą prieš visą klasę, išvadina necenzūriniais žodžiais, nekreipia dėmesio į teisėtus ir teisingas pastabas ar atliktus ar neatliktus veiksmus“.

„Kai mokiniui aiškinau, ką jis turėtų atlikti, kad pagerėtų jo pusmečio rezultatai, mokinys pasakė: „Atsip..k, užsičiaupk“.

Šalia necenzūrinių žodžių vartojimo yra grasinama pedagogams.

„Mokinys pasakė: kai mano dukra išaugo jis ją dulkins!“

„Sulaukiau mokinio grasinimo nužudyti: „Aš tave papjausiu“.

„Mokinė persekiojo koridoriuose ir kelias dienas rėkė ant manęs grasindama, kad išmes mane iš darbo dėl pastabų apie jos netinkamą elgesį“.

Paminėtini ir pasijuokimai iš pedagogo išvaizdos ir aprangos.

„Pamokos metu juokėsi iš aprangos ir išvaizdos. Naudojo necenzūrinius žodžius“.

„Keiksmožodžiai ir tikslingai nukreiptos patyčios dėl išvaizdos“.

Verbalinį smurtą mokiniai palydi įvairiais veiksmais. Pavyzdžiui, apspjauydamy pedagogą, mėtydami į jį šiukšles, sulamdytą popierių ir kitais būdais.

„Mokiniai suglamžę popieriaus lapus mėtė į mane“.

„Mokinys pataikė iš popieriaus į kaktą“.

„Mokiniai užsirakino klasėje ir neįleido mokytojo į klasę“.

„Prezervatyvas ant kabineto durų rankenos ir po to slaptas mokinių juokas už nugaros“.

Mokiniai žemina pedagogus pamokoje ne tik vartodami keiksmožodžius, bet kartu ir įvairiais kitais būdais demonstruoja nepagarbą.

„<...> bet mokinys pamokos metu nusimovė kelnes ir išėjo iš klasės vien su apatiniais. 10 klasės mokinys mėgino įrodyti, jos jis yra labai kietas ir gali viską padaryti“.

„Mokinių nepagarba ir rūkymas vidury pamokos vien dėl to, kad turėjo daryti užduotį“.

„Mokiniai nepagarbiai elgėsi, visiškai neklausė, trukdė pamoką, tyčiojosi mėgdžiodami, be leidimo pasišalino iš pamokos 10 min anksčiau. Gavę pastabas, atėjo draskytis teigdami, kad neturiu teisės taip elgtis, rodė į mane nešvankius gestus“.

Kaip pažymi tyrimo dalyviai, „nuolatinis žeminimas, keiksmožodžiai, mokytojo ignoravimas... Tai vyksta kasdien“.

PATIRIAMAS SOCIALINIS SMURTAS IŠ MOKINIŲ

Tyrimo dalyviai nurodė patiriantys ir socialinio smurto atvejus (n = 11), susijusius su reputacijos griovimu skleidžiant apkalbas.

„Kai aš paplekšnojau per nugarą ragindama mokinį dirbti pamokoje ir mokinys mane apkaltino smurtu. Niekas nesigilino, kaip iš tikrųjų buvo. Tik parašė įspėjimą“.

„Buvau apkaltinta smurtu vienos mokinės, jaučiau patyčias, bet niekas negali apginti mokytojo, nes instrumentų manau mokykla neturi“.

„Šiandien pakvietus prie lentos mokinys pradėjo isteriškai rėkti, kad esu priekabiautoja. Kreipiausi pagalbos, liepė surašyti drausminę. Mokinys neatsiprašė“.

Susiduriama su kitų mokinių kurstymu pedagogo neklausyti.

„<...> kartais tenka susidurti su situacija, kai net prieš akis vienas mokinys kursto kitus mokinius neklausyti manęs ar vartoti tam tikrus netinkamus žodžius“.

Tyrimo dalyviai jaučiasi nesaugūs, nes nėra tikri, ar mokiniams nufilmavus pamokos epizodą jis nebus panaudotas pedagogo reputacijai menkinti.

„Dabartinėje mokykloje mane filmavo per karantiną daugybę kartų ir tik vieną kartą tą užfiksavau. Parašius pastabą mokiniu už jo atliktą veiksmy, gavau puolimą iš mokinio, iš mokinio mamos, iš kuruojančios pavaduotojos, kad neteisingai pasielgiau, kad pastabą parašiau. Vėliau po paslaptingo posėdžio, kuriame nebuvau pakviesta, manęs pavaduotoja klausė ar nesikreipsiu į policiją (su nuteikinėjimu, kad neverta, nes mokinys nesuprato ką padarė). Nesikreipiau ir supratau, kad ir toliau ieškosiu kur kitur dirbti. Šiuo metu labiau apsvarstau galimybę persikvalifikuoti ir išeiti iš švietimo“.

„<...> kai tave nufilmuoja tau nematant ar nupaveiksluoja ir tu jautiesi nesaugus, nežinai, kur ir kada prieš tave tai galės panaudoti ar ir panaudoja“.

„kai atjungia naudodami telefoną projektorių ar išmaniąją lentą tau viduryje pamokos“.

Kasdieniam mokykliniam gyvenimui buvo fiksuojamos ir kitos smurto prieš dirbančiuosius trauminės patirtys, tačiau jų dažnis šiek tiek mažesnis už fizinio, verbalinio ir socialinio smurto epizodus.

PATIRIAMAS SMURTAS IŠ MOKINIŲ TĖVŲ

Atskirai paminėtinas patiriamas smurtas iš tėvų (n = 92). Dažniausiai pedagogai patiria iš tėvų grasinimus dėl jų nepasitenkinimo pedagogo išreikštomis pastabomis vaikui ar parašytų neigiamų pažymių.

„Viena mama grasino su manimi susidorosianti (nuskambėjo žodžiai: "Aš jus pakasiu") už tai, kad pamokos metu dėl netinkamo elgesio sudrausminau jos sūnų ir prašiau pasilikti po pamokos pasiaiškinti“.

„Mokinio tėtis atvirai grasina, dėl sūnaus gautų neigiamų pažymių, įžeidinėja konkrečius mokytojus, instituciją, teigia, kad kreipsis į ministrę, ją vadina tiesiog vardu...nes jis yra verslininkas...“.

Tyrimo dalyvių teigimu, tėvai gali rašydami skundus šmeižti mokyklą, darbuotojus, juos žeminti, tačiau tėvams netaikomos jokios poveikio priemonės. Tyrimo dalyviai linkę teigti, kad konfliktas tarp mokytojo ir mokinio sprendžiamas neišklausant mokytojo, administracijai pataikaujant mokinio tėvams.

„Esu ne kartą telefonu iškoneveikta supermamyčių, girtų motinų, apskūsta švietimo skyriui, direktoriui, iškviesta į tėvų susirinkimą ir linčiuota dėl rimto nusiteikimo darbui. Labai žeidžia, kad tėvai 100 procentų visada lieka teisūs“.

„Žiaurus ir neteisingas tėvų kaltinimas dėl nepadarytų klaidų. Puola tėvai, administracijai tėvai visada teisūs. Išgyventa labai sunki trauma, susicidinė situacija“.

Tėvų smurtas ir pedagogų žeminimas pasireiškia šmeižtu ir apkalbomis, necenzūriniais žodžiais. Tėvų nepagarba mokytojams išreiškiama šmeižtu ir kaltinimais per grasinančius laiškus TAMO dienyne ar socialiniuose tinkluose.

„Nuotolinio ugdymo metu, paskambinus vieno mokinio mamai pranešti apie tai, kad jos sūnus praleidinėja pamokas (nesijungia į jas), bei pasiūlius pagalbą buvau išvadinta baisiausiais žodžiais ir „pasiūsta ant trijų raidžių“ ir numestas ragelis. Perskambinus (po keleto min.) pratęsti pokalbio geranoriškai vėl pasikartojo tas pats“.

„Auklėtinio tėvai tikėjo kiekvienu savo sūnaus žodžiu, ir mane apkaltino neteisingais dalykais. Sulaukiau pikto, grasinančio laiško Tamo dienyne, ir žinučių socialinio tinklo klasės grupėje. Buvo pareikšta, kad mane reikėtų atleisti“.

„Supermamytė subūrė FB grupę, kuri užsibrėžė tikslą pakeisti mane kita mokytoja. Visus mokslo metus „veikė“ už akių ir to pasiekė. Mokyklos vadovas įvykdė jos pageidavimą tiesiog „dėl šventos ramybės“. Buvo labai skaudu dėl mano įdėtų pastangų, laiko šios klasės ugdyme, dėl mokinių pasiektų aukštų rezultatų, o labiausiai dėl tokio „įvertinimo“ iš vadovo pusės“.

Norėdami išreikšti nepasitenkinimą tėvai skambina ir rašo trumpąsias žinutes į asmeninį pedagogų telefoną.

„Labai vargina tėvų skambučiai po darbo, vakarais ir savaitgaliais. Tai be galo išveda iš pusiausvyros. Niekas mokytojui nepadedą išlikti oriam“.

„Ir dažnai tie tėvų skambučiai, komentarai po postais, sukelia streso bei tokio bejėgiškumo jausmo“.

Tėvų smurtas pasireiškia ne tik grasinimais, bet ir persekiojimu.

„Mokinės tėvas <...> persekiojo (laukdavo po pamokų, įsiverždavo po pamokų į kabinetą), įrašinėjo pamokas (davė dukrai įrašymo įrangą), rašė melagingus skundus, šmeižė, grasino direktoriui, kad jei manęs neatleis, jis užsiundys apskrities tarnybas, švietimo ministeriją“.

„Tėvų puldinėjimai, nepagarbus elgesys, pakeltas tonas, pasiklausymo aparatai patalpose“.

PATIRIAMAS SMURTAS IŠ VADOVŲ IR KOLEGŲ

Dar viena išgyventa trauminė patirtis susijusi su smurtu iš vadovų ir kolegų (n = 188). Tyrimo dalyviai kaip trauminį patyrimą įvardina mobingą darbe (n = 35), kurį patiria iš direktoriaus (n = 21) ar administracijos (n = 14). Iš ugdymo įstaigos vadovo ir administracijos patiriamą mobingą tyrimo dalyviai siejo su viešu pedagogo žeminimu pasitelkiant nuolatinį tikrinimą, apkalbas, gąsdinimus.

„10 metų esu mobinguojamas, įžeidinėjamas ir nežinau kodėl. Durų varstymai trukdant pamokas, pastovūs kvietimai pas Direktorę, direktorės rašymai elektroninių paštu kitiems kolegoms su šmeižikiška informacija apie mane, direktorės skambučiai į gydymo įstaigą kur esu registruotas ir t.t.“

„Artimiausia patirta psichologinė trauma, kai reikėjo atsigulti į ligoninę, buvo pora metų trunkantis vadovo mobingas dėl tikėjimo pažiūrų išreikštų mano asmeninėje FB paskyroje. Vadovas kviesdavosi po darbo ir prie pavaduotojos rėkdavo. <...> Kadangi įstaigoje nebuvo bendros rūbinės, tai man liepė nusivilkti paltą ten, kur valytojos džiovindavo savo priemones“

„<...> žemina darbuotojus, gąsdina ir visiškai nevertina. Persekioja, šnipinėja ir tikrina. Mobingo tvarką, kuri buvo paruošta atmetė, nes darbo kodeksas tvarkos reikalauja tik nuo 50 darbuotojų. Mūsų mokykloje 49 darbuotojai“

Tyrimo dalyviai patyrė įstaigos administracijos spaudimą savo noru išeiti iš darbo arba buvo verčiami dirbti nedarbingumo metu.

„Šiuo metu gydausi po metus trukusio mobingo, patyčių, iš direktoriaus ir jo pavaduotojos asmeninių ambicijų. Buvo pasiūlyta išeiti savo noru, nesutikau ir prasidėjo... įtraukė mano mokinius, tėvus, sekė su video kameromis, klausėsi pokalbių, vaikus filmavo, fotografavo. Tokio Psich.smurto per gyvenimą nesu patyrusi. Šis žmogus, tai daro nuolat ir dar vadovavo dviem įstaigoms, kas neįtikėtina! O aš niekaip negaliu pagyti, į mokyklą grįšiu tik per savo lavoną. Išdirbau 26 metus ir buvo viskas puiku iki šio despoto“

„esu verčiama dirbti nedarbingumo metu. Teisina, kad esu vienintelė specialistė ir turiu pateikti mokiniams mokymosi medžiagą, kai aš ar mano mažamečiai vaikai serga“

Psichologinis smurtas siejamas su administracijos nesiskaitymu su darbuotoju dėl vadovo nepritarimo profesinės sąjungos veiklai.

„Patyriau iš vadovo psichologinį smurtą telefono skambučiu. Skambinta buvo jau po darbo valandų. Buvo grasinta, aiškinta, kad profesinė sąjunga prisigalvojo nebūtų dalykų, nes pas mus mokykloje viskas gerai“

„Vadovas psichologiškai smurtavo prieš mane, kaip prieš profsąjungos pirmininką“

Tyrimo dalyviai psichologinį smurtą sieja su administracijos savivale formuojant krūvius ir spaudžiant palikti mokyklą.

„Psichologinis smurtas dėl amžiaus, pamokų krūvio mažinimas, nors teisiškai to daryti negalima“

„Kai gabesni mokiniai nugvelbiami ir pervedami pas „prestižinius“ mokytojus jų „nepriekaištingai“ reputacijai palaikyti“

„Nuolatinė nepagarba mokytojams iš administracijos. Atviras sukčiavimas skirstant etato valandas, kai kontaktinės valandos perkeliamos prie nekontaktinių, taip dirbtinai mažinant etato dalį, t.p. ir atlyginimą“

Kaip trauminį įvykį tyrimo dalyviai vertina kolegų apkalbas ir patyčias.

„Patyrimas... Sunkiausia yra, kai tavo kolegos apkalba, skaičiuoja tavo uždirbamus pinigus, šaiposi iš tavo nuveiktų darbų“

„Kai viena kolegė labai negražiai apkalbinėjo mano asmeninį gyvenimą mokyklos bendruomenėje ir skleidė nepagrįstus ir išgalvotus gandus“

„mokytoja su savo auklėtiniais aptarinėja kuri mokytoja su koku automobiliu važinėja, kitaip sakant kieno stovi tas „kledaras“, kaip koks kolega ateina apsirengęs ir pan., ar reikia tai aptarinėti su mokiniais apie jų mokytojus?“

TYRIMO DALYVIŲ SAVIJAUTOS VERTINIMAS

MOKYTOJŲ PASITENKINIMO GYVENIMU VEIKSNIAI

Atlikus veiksmų, prognozuojančių mokytojų pasitenkinimą gyvenimu, analizę, nustatyti keli statistiškai reikšmingi modeliai. Remiantis modeliu, kuris paaiškina daugiausia duomenų sklaidos ($F(6,1139) = 54,412$, $p < 0,001$, $R^2 = 0,223$), mokytojų pasitenkinimą gyvenimu teigiamai prognozuoja darbo prasmė, geri santykiai su mokiniais, geri santykiai su vietos švietimo institucijomis, geri santykiai su kolegomis, ir neigiamai prognozuoja – neigiama emocinė savijauta paskutiniu metu bei verbalinis smurtas, patiriamas iš mokinių.

MOKYTOJŲ NEIGIAMOS SAVIJAUTOS VEIKSNIAI

Atlikus veiksmų, prognozuojančių mokytojų neigiamą emocinę savijautą, analizę, nustatyti keli statistiškai reikšmingi modeliai. Remiantis modeliu, kuris paaiškina daugiausia duomenų sklaidos ($F(6,1139) = 136,609$, $p < 0,001$, $R^2 = 0,418$), mokytojų neigiama savijauta pastaruosiu metu labiausiai susijusi su patirtu verbaliniu smurtu iš mokinių, potrauminiu stresu ir mokytojų vaikystės patirtimis, o neigiamą savijautą labiausiai gali sumažinti pasitenkinimas gyvenimu apskritai, įkvėpimas darbe ir geri santykiai su mokiniais.

MOKYTOJŲ KLASTERIŲ PAGAL SMURTO PATIRTIS PROFILIAI

Siekiant palyginti mokytojų, patiriančių ir nepatiriančių smurtą mokykloje, santykius mokykloje ir už jos ribų, taip pat potrauminių stresą, savijautą, pasitenkinimą gyvenimu ir kitus kintamuosius, pirmiausia buvo atlikta klasterinė analizė, kurios metu buvo išskirti 2 klasteriai. Pirmajam klasteriui (grupei) priklauso asmenys, kurie retai patiria įvairias smurto formas arba jo nepatiria, o antrajam klasteriui – mokytojai, kurie dažnai patiria smurtą mokykloje, ypač socialinį ir verbalinį.

Antrajam klasteriui ($n = 90$), kurį sudaro daugiausiai smurto patiriantys mokytojai, priklausančio asmens portretas būtų toks: moteris, dalyko mokytoja, dirbanti virš 30 metų, turinti magistro laipsnį, dirbanti progimnazijoje, žinanti, kur kreiptis pagalbos, patyrusi smurtą, bet pagalbos nesikreipianti ir jos sulaukianti iš šeimos narių, nesikreipianti pagalbos į kolegas, kreipėsi pagalbos į įstaigos administraciją, bet nesulaukė, nesikreipianti pagalbos į profesinę sąjungą, įstaigos švietimo pagalbos specialistą, savivaldybės švietimo centrą ar pedagoginę psichologinę tarnybą, policiją, psichologą ar gydytoją, gyvenanti mieste, dirbanti tokioje švietimo įstaigoje, kurioje yra smurto ir patyčių prieš mokytojus prevencijos tvarkos aprašas, bet smurto ir patyčių atvejai prieš mokytojus bei priemonės, kurių buvo imtasi, nėra viešinami mokyklos bendruomenėje.

Atlikus nepriklausomų imčių palyginimą, paaiškėjo, kad mokytojų patiriamas smurtas mokykloje atsispindi daugelyje jų funkcionavimo sričių. Mokytojai, kurie priklausė daug smurto mokykloje patiriančiųjų grupei, taip pat pasižymėjo statistiškai reikšmingai prastesniais santykiais su mokiniais, kolegomis, vadovais, savivaldybės švietimo institucijomis, prasčiau vertino patirtis mokykloje: darbuotojų orumą ir pagarbą vienas kitam, pagalbą, rūpinimąsi vienas kitu, veiklos prasmę, įkvėpimą, atleidimą, pasižymėjo gerokai prastesniu pasitenkinimu gyvenimu, prastesne emocine savijauta, didesniu potrauminio streso lygiu, taip pat dažniau buvo patyčių fakto liudininkai mokykloje, turėjo daugiau patyčių

***MOKYTOJŲ KLASTERIŲ
PAGAL POTRAUMINĮ
STRESĄ YPATUMAI***

patirčių vaikystėje, yra dažniau patyrę kitų užstojimą, ir taip pat patys dažniau užstodavo tuos, iš kurių kas nors tyčiojasi.

Atlikus nepriklausomų imčių palyginimą, paaiškėjo, kad mokytojų potrauminis stresas atsispindi daugelyje jų funkcionavimo sričių. Mokytojai, kurie pasižymėjo potrauminio streso simptomais, taip pat žymiai dažniau patyrė įvairias smurto rūšis: fizinį smurtą, socialinį smurtą, verbalinį smurtą, kibernetinį smurtą, seksualinį smurtą, nuosavybės gadinimą, smurtą iš mokinių tėvų. Jie taip pat pasižymėjo statistiškai reikšmingai prastesniais santykiais su mokiniais, kolegomis, vadovais, savivaldybės švietimo institucijomis, prasčiau vertino patirtis mokykloje: darbuotojų orumą ir pagarbą vienas kitam, pagalbą, rūpinimąsi vienas kitu, darbo prasmę, įkvėpimą, atleidimą, pasižymėjo gerokai prastesniu pasitenkinimu gyvenimu, prastesne emocine savijauta, taip pat dažniau buvo patyčių fakto liudininkai mokykloje, turėjo daugiau patyčių patirčių vaikystėje, yra dažniau patyrę kitų užstojimą, ir taip pat patys dažniau užstodavo tuos, iš kurių kas nors tyčiojasi.

***MOKYTOJŲ
POTRAUMINIO STRESO
PROGNOSTINIAI
VEIKSNIAI***

Siekiant išsiaiškinti, kokie veiksniai labiausiai prognozuoja mokytojų potrauminio streso simptomus, atlikta logistinė regresinė analizė.

Logistinė analizė parodė, kad mokytojų potrauminio streso simptomai yra reikšmingai susiję su mokykloje patirtu socialiniu smurtu, seksualiniu smurtu, itin prastais santykiais su vadovais, prasta emocine savijauta, buvimu patyčių fakto liudininku bei patyčių ir užstojimo, kai iš paties mokytojo buvo tyčiojama, patirtimi.

TYRIMO DALYVIŲ SIŪLYMAI DĖL SMURTO PROBLEMOS ŠVIETIMO ĮSTAIGOSE SPRENDIMO

SIŪLYMAI DĖL SMURTO, PATIRIAMO IŠ MOKINIŲ

Siekiant užkirsti kelią mokinių smurtavimui ugdymo institucijose būtina: didinti tėvų atsakomybę (n = 137); griežtesnėmis priemonėmis įpareigoti tėvus atsakyti už savo vaikų elgesį numatant administracines baudas tėvams už vaikų smurtavimą (n = 74); informuoti ir šviesti tėvus apie švietimo įstaigos taisykles (n = 8); teikti didesnę pagalbą mokiniui ir jo tėvams (n = 11); mažinti mokinių skaičių klasėje, jei yra integruojami SUP vaikai (n = 7); koreguoti įstatyminę bazę (n = 183), kad ji įgalintų apsaugoti mokytojus nuo smurto ugdymo įstaigoje; organizuoti ugdymo proceso pamokų ir pertraukų metu stebėseną saugumo tikslais įrengiant vaizdo stebėjimo kameras (n = 26).

SIŪLYMAI DĖL SMURTO, PATIRIAMO IŠ MOKINIŲ TĖVŲ

Siekiant išvengti smurto, patiriamo iš tėvų, tyrimo dalyviai siūlė laikytis griežtesnės svetimų žmonių į mokyklą patekimo tvarkos (n = 21) bei numatyti administracinę atsakomybę tėvams už smurtavimą (n = 64).

SIŪLYMAI DĖL SMURTO, PATIRIAMO IŠ ADMINISTRACIJOS IR KOLEGŲ

Siūlymai dėl smurto, patiriamo iš administracijos (n = 43), siejami su pageidavimu, kad administracija siekdama užtikrinti pedagogų saugumą pasitikėtų ir palaikytų darbuotojus, laiku suteiktų pagalbą. Tyrimo dalyvių teigimu, siekiant, kad mokytojų saugumas būtų užtikrintas, būtina periodiškai tirti mikroklimatą švietimo įstaigose organizuojant anonimes apklausas (n = 10).

Siūloma numatyti konkrečią kadenciją švietimo įstaigos vadovui ir administracijai (n = 6), rinkti informaciją apie vadovus, kaip bendradarbiauja su darbuotojais (n = 3), įteisinti asmeninę vadovo atsakomybę už mokytojų saugumą (n = 2) ir mokyti vadovus bendravimo (n = 2).

BENDRI SIŪLYMAI SAUGUMUI UŽTIKRINTI ŠVIETIMO ĮSTAIGOSE

Mokytojų saugumui (psichologiniam, fiziniam) švietimo įstaigoje užtikrinti tyrimo dalyviai siūlo įsteigti švietimo įstaigose psichologo etatą ir jo pagalbą ne tik mokiniui, bet ir mokytojui (n = 33). Vertėtų švietimo įstaigose turėti teisininko (n = 7) ir saugos darbuotojo (n = 6) etatus.

Krizinių situacijų švietimo įstaigose metu siūloma suburti nuo įstaigos nepriklausomą grupę šiems atvejams nagrinėti (n = 7).

Tyrimo duomenys rodo, kad pedagogai švietimo įstaigoje susidūrę su smurto atvejais pasigenda konkrečios pagalbos, todėl siūlo priimti valstybės mastu teisinius sprendimus, kurie užtikrintų mokytojų saugumą (n = 15). Tyrimo dalyviai taip pat siūlo, kad švietimo įstaigoje būtina nusistatyti aiškią tvarką saugumui užtikrinti ir jos laikytis (n = 16).

ŠALTINIAI IR LITERATŪRA

- Berlanda, S., Fraizzoli, M., Cordova, F. de, & Pedrazza, M. (2019). Psychosocial Risks and Violence Against Teachers. Is It Possible to Promote Well-Being at Work? *International journal of environmental research and public health*, 16(22). (31726772). doi: [10.3390/ijerph16224439](https://doi.org/10.3390/ijerph16224439).
- Bilić, V. (2023). Violence by students' parents against teachers: Forms, prevalence, reasons, potential risk factors and consequences. *Napredak*, 164(1/2), 77–98. doi: [10.59549/n.164.1-2.5](https://doi.org/10.59549/n.164.1-2.5).
- Cameron, K., Mora, C., Leutscher, T., & Calarco, M. (2011). Positive Practices Survey [Database record]. APA PsycTests. <https://doi.org/10.1037/t08642-000>.
- Diener, E., Emmons, R. A., Larsen, R. J., & Griffin, S. (1985). The Satisfaction with Life Scale. *Journal of Personality Assessment*, 49, 71–75.
- Yang, C., Fredrick, S. S., Nickerson, A. B., Jenkins, L. N., & Xie, J.-S. (2019). Initial development and validation of the Multidimensional Teacher Victimization Scale. *School Psychology*, 34(2), 244–252. <https://doi.org/10.1037/spq0000307>.
- Jo, S. H. (2014). Teacher Relationship Quality Scale [Database record]. APA PsycTests. <https://doi.org/10.1037/t60038-000>.
- Karmaza, E., Grigutyte, N., ir Karmazė, E. G. (2007). *Smurtas mokykloje: prevencija ir pagalba: metodinės rekomendacijos*. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras.
- Kazlauskas, E., Gegieckaite, G., Hyland, P., Zelviene, P., & Cloitre, M. (2018). The structure of ICD-11 PTSD and complex PTSD in Lithuanian mental health services. *European Journal of Psychotraumatology*, 9(1). <https://doi.org/10.1080/20008198.2017.1414559>.
- Kratcoski, P. C. (1985). School Disruption and Violence Against Teachers. *Corrective & Social Psychiatry & Journal of Behavioral Technology*, 31(3), 88–96.
- Lietuvos respublikos administracinių nusižengimų kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo tvarkos įstatymas. (2015). *TAR*, 11216.
- Lietuvos Respublikos apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymas. (2011). *Valstybės žinios*, 72(3475).
- Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. (2000). *Valstybės žinios*, 89(2741).
- Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas. (2002). *Valstybės žinios*, 37(1341).
- Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. (2000). *Valstybės žinios*, 74(2262).
- Lietuvos respublikos švietimo įstatymas. (1991). *Lietuvos aidas*, 153(0).
- Lokmic, M., Opic, S., & Bilic, V. (2013). Violence against Teachers—Rule or Exception? *Online Submission*, 1(2), 6–15.
- McMahon, S. D., Martinez, A., Espelage, D., Rose, C., Reddy, L. A., Lane, K., ... Brown, V. (2014). Violence Directed Against Teachers: Results from a National Survey. *Psychology in the Schools*, 51(7), 753–766. doi: [10.1002/pits.21777](https://doi.org/10.1002/pits.21777).
- Perry, A. H., Martinez, A., Reddy, L. A., McMahon, S. D., Anderman, E. M., Astor, R. A., ... Worrell, F. C. (2023). Addressing violence against educators: What do teachers say works? *School Psychology*. (2024-20854-001). doi: [10.1037/spq0000576](https://doi.org/10.1037/spq0000576).
- Reddy, L. A., Espelage, D., McMahon, S. D., Anderman, E. M., Lane, K. L., Brown, V. E., ... Kanrich, J. (2013). Violence against Teachers: Case Studies from the APA Task Force. *International Journal of School & Educational Psychology*, 1(4), 231–245. (Routledge. Available from: Taylor & Francis, Ltd. 325 Chestnut Street Suite 800, Philadelphia, PA 19106. Tel: 800-354-1420; Fax: 215-625-2940; Web site: <http://www.tandf.co.uk/journals>). doi: [10.1080/21683603.2013.837019](https://doi.org/10.1080/21683603.2013.837019).
- Reddy, L. A., Martinez, A., Perry, A. H., McMahon, S. D., Espelage, D. L., Anderman, E. M., ... Worrell, F. C. (2023). Violence directed against teachers during the COVID-19 pandemic: A social–ecological analysis of safety and well-being. *School Psychology*, 1–10. (2023-93448-001). doi: [10.1037/spq0000562](https://doi.org/10.1037/spq0000562).
- Savukynas, V. (2023, spalio 17). *Ar psichologinis smurtas prieš mokytojus jau nebėra smurtas?* Prieiga internetu: <https://www.lrt.lt/naujienos/nuomones/3/2101592/virginijus-savukynas-ar-psichologinis-smurtas-pries-mokytojus-jau-nebera-smurtas>.
- Simões, E. C., & Cardoso, M. R. A. (2022). Violence against public school teachers and burnout. *Ciencia & saude coletiva*, 27(3), 1039–1048. (35293442). doi: [10.1590/1413-81232022273.28912020](https://doi.org/10.1590/1413-81232022273.28912020).
- Tarablus, T., & Yablon, Y. B. (2023). Teachers' Willingness to Seek Help for Violence Against Them: The Moderating Effect of Teachers' Seniority. *Journal of Interpersonal Violence*, 38(19/20), 10703–10722. doi: [10.1177/08862605231175518](https://doi.org/10.1177/08862605231175518).